

Національна академія медичних наук України
ДУ «Національний інститут хірургії та транспантології імені О. О. Шалімова»

Затверджую
Директор ДУ НІХТ ім. О.О.Шалімова

О. Ю. Усенко
(Підпис) (Ініціали, прізвище)

« 11 » липня 2019 р.

ПРОГРАМА навчальної дисципліни

рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий)
галузь знань	22 – охорона здоров'я
спеціальність	222 – медицина (Шифр і назва)
освітня програма (ОНП)	«Хірургія» (Спеціалізація , назва)

**«Сучасні методи анестезіологічного забезпечення хворих
з хірургічною патологією та особливості їх післяопераційного ведення»**
(спеціальний курс з суміжних дисциплін за вибором)

Затверджено вченою радою
ДУ НІХТ ім. О.О.Шалімова
Протокол від 08 липня 2019 р. № 8
Заступник директора з наукової роботи

М. В. Кости́ле
(Підпис) (Ініціали, прізвище)

« 08 » липня 2019 р.

Розробники програми

Голова проектної групи
чл.-кор. НАМНУ
доктор мед. наук професор
Ничитайло М. Ю.

Члени проектної групи:
Заступник директора з наукової роботи
доктор мед. наук
Костилєв М.В.

Заступник директора з організаційної
та клініко-інноваційної роботи
доктор мед. наук
Салютін Р. В.

Голова локальної комісії з медичної етики
головний лікар НІХТ ім . О. О. Шалімова
кандидат мед. наук
Костенко А. А.

(Підпис)

(Підпис)

(Підпис)

(Підпис)

Рецензенти

1. Професор кафедри хірургії та трансплантології НМАПО імені П. Л. Шупика доктор мед. наук професор В. Й. Сморгевський
2. Завідувач кафедри хірургії № 1 Національного медичного університету імені О. О. Богомольця доктор мед. наук професор О. І. Дронов

Програму обговорено та ухвалено на
засіданні методичної комісії відділу хірургії
підшлункової залози та реконструктивної
хірургії жовчовивідних протоків
ДУ НІХТ ім. О.О.Шалімова
Протокол від 12 травня 2019 р. № 5
Голова методичної комісії

(Підпис)

В. М. Копак
(Ініціали, прізвище)

« 12 » травня 2019 р.

Вступ

Навчальний план та програма навчальної дисципліни підготовки докторів філософії (PhD) в аспірантурі за спеціальністю 14.01.03 «Хірургія» (спеціальний курс з суміжних дисциплін за вибором) розроблені на підставі відповідних освітньо-наукових програм третього освітньо-наукового рівня, а також на підставі положень законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову та науково-технічну діяльність», нормативно-правових актів МОЗ України та МОН України, постанови Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 167 «Порядок проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», Статуту ДУ «Національний інститут хірургії та транспантології імені О. О. Шалімова» та інших нормативних актів співробітниками ДУ «Національний інститут хірургії та транспантології імені О. О. Шалімова» (директор – доктор мед. професор О. Ю. Усенко), обговорені та схвалені на засіданні методичної комісії відділу хірургії підшлункової залози та реконструктивної хірургії жовчовивідних протоків ДУ «Національний інститут хірургії та транспантології імені О. О. Шалімова» (протокол № 5 від 12 травня 2019 р.), погоджені на засіданні вченої ради ДУ «Національний інститут хірургії та транспантології імені О. О. Шалімова» (протокол № 8 від 08 липня 2019 р.).

Пояснювальна записка

У навчальному плані та програмі підготовки аспірантів з навчальної дисципліни «Хірургія» (спеціальний курс з суміжних дисциплін за вибором) визначено зміст навчання та встановлено вимоги щодо обсягу та рівня професійних компетентностей осіб, які є здобувачами освітньо-наукового ступеня доктора філософії у галузі «Охорони здоров'я» за науковою спеціальністю 14.01.03 «Хірургія».

Мета. Основною метою навчальної програми «Хірургія» (спеціальний курс з суміжних дисциплін за вибором) є засвоєння теоретичної інформації та одержання практичної підготовки з питань етіології, патогенезу, клініки, діагностики (в т.ч. диференційної), лікування та профілактики основних хірургічних захворювань та суміжної патології, що найчастіше зустрічаються, формування клінічного мислення, етичного ставлення до хворого, що дозволить в повному обсязі удосконалити загально-професійні, спеціалізовано-професійні, дослідницькі, аналітичні компетенції з хірургії задля досягнення рівня знань та вмінь відповідно до кваліфікаційних вимог для отримання ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 14.01.03 «Хірургія».

Навчальний план спеціального курсу з суміжних дисциплін за вибором визначає тривалість навчання, розподіл годин, відведених на вивчення розділів навчальної програми.

Навчальний план та програма підготовки аспірантів розраховані на 30 годин (1 кредит ECST).

Для виконання цієї програми передбачено такі види навчальних занять: лекції, семінарські та практичні заняття, а також самостійну роботу аспірантів.

Для визначення рівня компетентностей аспірантів проводиться підсумковий контроль знань за рахунок годин, передбачених на семінарські/практичні заняття.

I. Мета і завдання дисципліни

Мета викладання спеціального курсу з суміжних дисциплін за вибором «Сучасні методи анестезіологічного забезпечення хворих з хірургічною патологією та особливості їх післяопераційного ведення» передбачає здобуття та поглиблення комплексу знань, вмінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних завдань із цієї дисципліни, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, що вирішує актуальне наукове завдання у хірургії, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Також вдосконалення: знань про причини виникнення, методики дослідження, клінічні прояви хірургічних захворювань органів черевної порожнини, диференційно-діагностичних ознак, сучасних напрямків і алгоритмів лікування таких захворювань.

Здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії повинен:

- **знати:** етіологію, патогенетичні особливості, клінічні прояви хірургічних захворювань органів черевної порожнини; основних методів дослідження у хірургії (методів візуалізації (рентгенографії, комп'ютерної томографії, магнітно-резонансної томографії); ультразвукових; лабораторних методів дослідження (біохімічних, коагуляційних, ліпідного обміну крові), їх переваги та діагностичні можливості; самостійно обстежувати хворих із гострою хірургічною патологією зі складанням історії хвороби, встановленням клінічного діагнозу; сучасні напрямки та алгоритми лікування гострих хірургічних захворювань;
- **вміти:** збирати медичну інформацію про стан пацієнта; класифікувати і аналізувати типову клінічну картину гострих абдомінальних хірургічних захворювань, складати план обстеження та аналізувати дані лабораторних та інструментальних обстежень при типовому перебігу гострих абдомінальних хірургічних захворювань, трактувати загальні принципи лікування, реабілітації і профілактики таких захворювань, визначати тактику ведення (принципи операційних втручань та консервативного лікування, реабілітаційні заходи) а також виявляти різні клінічні варіанти та ускладнення гострих абдомінальних хірургічних захворювань; знати основні ведення медичної документації; опрацювати та аналізувати державну, соціальну та медичну інформацію.

II. Компетентності та результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми дисципліна забезпечує набуття здобувачами вищої освіти ступеня доктора філософії наступних компетентностей та програмних результатів навчання:

1. Інтегральна компетентність: здатність ефективно вирішувати комплексні наукові та практичні проблеми в галузі медицини за спеціальністю «хірургія»,

організовувати і виконувати власну науково-дослідницьку роботу з метою генерування нових систематизованих знань, що мають теоретичне і практичне значення, можуть успішно впроваджуватись у вітчизняний й міжнародний дослідницький та освітній простір, практичну медицину та інші сфери життя.

2. Загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність до науково-професійного, світоглядного та загальнокультурного саморозвитку і самовдосконалення.

ЗК2. Здатність автономно виконувати фахову та науково-дослідницьку роботу з дотриманням принципів академічної доброчесності, авторського права та наукової етики.

ЗК3. Здатність до різнобічного пошуку, самостійного аналізу та систематизації інформації з використанням сучасних комунікаційних та інформаційних технологій.

ЗК4. Здатність спілкуватись і взаємодіяти в науково-професійному та освітньому середовищі, в тому числі, на міжнародному рівні.

ЗК5. Здатність незалежно мислити, виявляти, формулювати й ефективно вирішувати проблеми наукового характеру, приймати відповідальні рішення, продукувати нові знання та ідеї.

ЗК6. Здатність проводити моніторинг виконаних робіт, здійснювати оцінку інтелектуального продукту та забезпечувати його якість.

ЗК7. Здатність до опрацювання, аналізу, узагальнення, обговорення та представлення результатів власного наукового дослідження у вигляді усної та письмової презентації державною й іноземною мовами, опанування майстерністю вести наукову дискусію з демонстрацією вільного володіння науковою термінологією, риторикою та культурою наукового мовлення.

ЗК8. Здатність працювати в команді, організовувати, планувати та прогнозувати результати власної чи колективної роботи, нести відповідальність за досягнуті результати, діяти в нових умовах, керувати роботою інших осіб та мотивувати їх для досягнення спільної мети.

3. Фахові компетентності (ФК):

ФК1. Здатність аналізувати, відтворювати, інтерпретувати та використовувати в практичній, науково-дослідницькій та освітній діяльності знання сучасного стану проблем та досягнень в галузі абдомінальної хірургії, основних концепцій, теорій, гіпотез щодо розвитку, перебігу та лікування гострих абдомінальних хірургічних захворювань

ФК2. Здатність розробляти та управляти науковими проектами в галузі абдомінальної хірургії, формулювати мету, зміст та новизну дослідження.

ФК3. Здатність встановлювати потреби у додаткових знаннях за напрямком наукових досліджень в галузі абдомінальної хірургії, генерувати нові знання, наукові гіпотези, теорії та концепції щодо розвитку, перебігу, прогнозування наслідків та лікування гострих хірургічних захворювань органів черевної порожнини, а також їх профілактики.

ФК4. Здатність обирати та використовувати сучасні методи дослідження (опитування, огляду, спеціального клінічного обстеження, визначення

необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень пацієнтів з гострими хірургічними захворюваннями органів черевної порожнини) відповідно до поставленої мети, завдань та очікуваних результатів. ФК5. Здатність інтерпретувати, аналізувати й узагальнювати результати роботи з профільними пацієнтами, дані власних наукових досліджень пацієнтів із гострими хірургічними захворюваннями органів черевної порожнини, визначати їх місце в системі існуючих знань, дотримуючись принципів наукової етики, академічної доброчесності й авторського права. ФК6. Здатність впроваджувати нові знання з питань невідкладної абдомінальної хірургії в наукову сферу, освітній процес і практичну роботу за фахом «хірургія».

4. Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 1. Безперервно самовдосконалюватись та застосовувати здобуті науково-професійні знання та вміння з невідкладної абдомінальної хірургії в науковій, фаховій та освітній діяльності.

ПРН 2. Використовувати набуті концептуальні та методологічні знання для організації й самостійного виконання наукового дослідження в галузі невідкладної абдомінальної хірургії.

ПРН 3. Добирати, аналізувати, інтерпретувати, коректно оцінювати і творчо використовувати клінічну та наукову інформацію стосовно причин розвитку, особливостей клінічного перебігу, підходів до діагностики, лікування та профілактики гострих хірургічних захворювань органів черевної порожнини.

ПРН 4. Вміти виявити та окреслити невирішені проблеми щодо діагностики і лікування пацієнтів з гострими хірургічними захворюваннями органів черевної порожнини з подальшим визначенням шляхів їх вирішення.

ПРН 5. Продукувати нові знання та ідеї, формулювати наукові гіпотези, теорії та концепції в галузі невідкладної абдомінальної хірургії з урахуванням та дотриманням принципів наукової етики й академічної доброчесності.

ПРН 6. Самостійно аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати, узагальнювати, систематизувати клінічні та наукові дані стосовно причин розвитку, особливостей клінічного перебігу, підходів до діагностики, лікування і профілактики гострих хірургічних захворювань органів черевної порожнини.

ПРН 7. Розробляти дизайн і план власного дослідження за фахом «Хірургія» на основі самостійно сформульованих мети і завдань.

ПРН 8. Обирати, застосовувати і вдосконалювати сучасні методики дослідження пацієнтів гострими хірургічними захворюваннями органів черевної порожнини.

ПРН 9. Розробляти та впроваджувати нові способи діагностики, лікування та профілактики хірургічних захворювань органів живота.

ПРН 10. Використовувати здобуті в результаті дослідження нові знання щодо гострих хірургічних абдомінальних захворювань в практичній діяльності й освітньому процесі.

ПРН 15. Розвивати комунікації та застосовувати навички міжособистісних взаємодій в науковому, професійному, освітньому та міждисциплінарному середовищах.

ПРН 16. Дотримуватися принципів наукової етики у роботі з пацієнтами із гострими хірургічними захворюваннями органів черевної порожнини.

ПРН 17. Використовувати принципи академічної доброчесності та нести відповідальність за достовірність отриманих та оприлюднених наукових результатів.

III. Структура спеціального курсу за вибором

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
спеціального курсу з суміжних дисциплін за вибором
«Сучасні методи анестезіологічного забезпечення хворих
з хірургічною патологією та особливості їх післяопераційного ведення»
підготовки докторів філософії (PhD)
зі спеціальності – 222 Медицина
(очна денна форма навчання)

№№ з/п	Розділи та рубрики навчальної дисципліни	Кількість годин					Само-стійна робота
		загальний обсяг	аудиторних				
			всього	лекції	практичні		
1.	Сучасні методи анестезіологічного забезпечення хворих з хірургічною патологією та особливості їх післяопераційного ведення	30	10	2	8	2	18

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
спеціального курсу з суміжних дисциплін за вибором
«Сучасні методи анестезіологічного забезпечення хворих
з хірургічною патологією та особливості їх післяопераційного ведення»
підготовки докторів філософії (PhD)
зі спеціальності – 222 Медицина
(очна денна форма навчання)

Код		Назва розділу. теми
Розділ	Тема	
01		Сучасні методи анестезіологічного забезпечення хворих з хірургічною патологією та особливості їх післяопераційного ведення
	01.1	Особливості передопераційної підготовки хворих. Види

		<p>анестезії. Післяопераційне знеболення. Сучасні засади антибіотикотерапії. Сучасні принципи до та післяопераційного парентерального харчування. ТромбоеMBOLІчні порушення, їх профілактика. Водно-електролітний обмін у хірургії. Анафілактичний шок. Сучасні методи екстракорпоральної детоксикації. Здухвинно-стегновий венозний тромбоз як хірургічна проблема.</p>
--	--	--

IV. Методи навчання

Видами навчальної діяльності аспірантів згідно з навчальним планом є:

- а) лекції,
- б) практичні заняття,
- в) семінарські заняття,
- г) самостійна робота аспірантів (СРА).

Практичні та семінарські заняття передбачають:

- 1) виявлення симптомів і синдромів гострих хірургічних захворювань органів черевної порожнини;
- 2) постановку клінічного діагнозу;
- 3) проведення диференційного діагнозу між різними гострими захворюваннями органів черевної порожнини;
- 4) надання допомоги хворим із гострими хірургічними захворюваннями органів черевної порожнини;
- 5) призначення сучасного лікування хворим хірургічними захворюваннями органів черевної порожнини;
- б) вирішення ситуаційних клінічних задач, задач за типом ліцензійного іспиту «Крок-3» і тестових завдань.

V. Види контролю знань

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку засвоєння аспірантами навчального матеріалу.

Формами поточного контролю є:

- а) тестові завдання з вибором однієї правильної відповіді, з визначенням правильної послідовності дій, з визначенням відповідності, з визначенням певної ділянки на фотографії чи схемі («розпізнавання»);
- б) індивідуальне усне опитування, співбесіда;
- в) розв'язання типових ситуаційних задач;
- д) контроль практичних навичок;

Комплексне оцінювання навчальної діяльності здійснюється виставленням традиційної оцінки, яка конвертується у бали відповідно у кожному з занять, аспірант отримує на практичному занятті:

оцінку «5» - якщо він виконав правильно не менше 90% навчальних завдань;
 оцінку «4» - якщо він виконав правильно не менше 80% навчальних завдань;
 оцінку «3» - якщо він виконав правильно не менше 60% навчальних завдань;
 оцінку «2» - якщо він виконав правильно менше 60% навчальних завдань; На кінцевому етапі заняття викладач виставляє набрану суму балів і традиційну оцінку в журналі успішності.

Самостійна робота аспіранта оцінюється на практичних заняттях і є складовою підсумкової оцінки аспіранта.

Підсумковий контроль Загальна система оцінювання проводиться по завершенню вивчення дисципліни у вигляді заліку. Шкали оцінювання традиційна 4-бальна шкала, багатобальна (200-бальна) шкала, рейтингова шкала ECTS.

Залік – це форма підсумкового контролю засвоєння аспірантом теоретичного та практичного матеріалу з навчальної дисципліни. Підсумковий контроль проводиться у письмовій формі, з використанням навчальної платформи Misa, відповідно до розкладу. Триває 2 академічні години.

Максимальна кількість балів, яку може набрати аспірант за поточну навчальну діяльність для допуску до заліку становить 200 балів.

Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати аспірант за поточну навчальну діяльність для допуску до заліку становить 120 бали.

Розрахунок кількості балів проводиться на підставі отриманих аспірантом оцінок за 4-ри бальною (національною) шкалою під час вивчення дисципліни, шляхом обчислення середнього арифметичного (СА), округленого до двох знаків після коми. Отримана величина конвертується у бали за багатобальною шкалою.

Бали з дисципліни для аспірантів, які успішно виконали програму, конвертуються у традиційну 4-ри бальну шкалу за абсолютними критеріями. Об'єктивність оцінювання навчальної діяльності аспірантів перевіряється статистичними методами (коефіцієнт кореляції між оцінкою ECTS та оцінкою за національною шкалою).

VI. Перелік питань для підготовки аспірантів до підсумкового контролю

1. Особливості передопераційної підготовки хворих.
2. Види анестезії.
3. Післяопераційне знеболення.
4. Сучасні засади антибіотикотерапії.
5. Сучасні принципи до та післяопераційного парентерального харчування.
6. ТромбоеMBOLічні порушення, їх профілактика.
7. Водно-електролітний обмін у хірургії.
8. Анафілактичний шок.

9. Сучасні методи екстракорпоральної детоксикації.
10. Здухвинно-стегновий венозний тромбоз як хірургічна проблема.

VII. Література

1. Березницький ЯС, Бойко ВВ, Брусниціна МП, Клинические рекомендации для врачей по вопросам организации и оказания медицинской помощи больным с острыми хирургическими заболеваниями органов живота. Киев; 2004. 354 с.
2. Березницький ЯС, Захараш МП, Мішалов ВГ, ред. Хірургія: підручник. Т. 1. Дніпропетровськ: Дніпро-VAL; 2007. 445 с. –ISBN 966-8704-11-8.
3. Березницький ЯС, Захараш МП, Мішалов ВГ, ред. Хірургія: підручник. Т. 2. Дніпропетровськ: Дніпро-VAL; 2011. 627 с. –ISBN 978-966-8704-12-3.
4. Березницький ЯС, Захараш МП, Мішалов ВГ, ред. Хірургія: підручник. Т. 3. Кн.1. Дніпропетровськ: Дніпро-VAL; 2011. 779 с. ISBN 978-966-8704-57-4.
5. Березницький ЯС, Захараш МП, Мішалов ВГ, ред. Хірургія: підручник. Т. 3. Кн.2. Дніпропетровськ: Дніпро-VAL; 2011. 782 с. ISBN 978-966-8704-12-3.
6. Березницький ЯС, ред. Загальна хірургія: підручник для студ. вищ. навч. закл. Вінниця: Нова Книга; 2018. ISBN: 978-966-382-702-5.
7. Бойко ВВ, Замятин ПН, ред. Политравма: Руководство для врачей. В 2-х томах. Том 1. 2-е изд. перераб. и доп. Харьков: Фактор; 2011. 640 с. ISBN: 978-966-180-139-3.
8. Бойко ВВ, Замятин ПН, ред. Политравма: Руководство для врачей. В 2-х томах. Том 2. 2-е изд. перераб. и доп. Харьков: Фактор; 2011. 688 с. ISBN: 978-965-180-151-5.
9. Бойко ВВ, Замятин ПН, Удербаяев НН, Скорый ДИ, Наконечный ЕВ. Хирургия поврежденной печени. Харьков; 2007. 240 с.
10. Бойко ВВ, редактор. Паліативна торакальна хірургія. Львів: Сполом, 2013. 190 с. ISBN: 978-966-665-881-7.
11. Бойко ВВ, редактор. Портальная гипертензия и ее осложнения. Харьков: Мартиняк; 2008. 336с. ISBN: 978-966-96976-1-5.
12. Бойко ВВ, редактор. Руководство по неотложной хирургии органов брюшной полости. Харьков-Черновцы: Б.и.; 2009. 510 с. ISBN: 978-966-697-296-8.
13. Бойко ВВ, Флорикян АК, ред. Гнойные заболевания легких и плевры. Харьков: Прапор; 2007. 575 с. ISBN: 978- 966-8690-59-4.
14. Бойко ВВ, Суслов ВВ, Яворський ВВ, Малигон ОІ, Павлов ОО. Сучасна трансфузіологія: навч.-метод. посіб. Харків: Бровін; 2012. 199 с. ISBN: 978-966-2445-55-8.
15. Гетьман ВГ. Клиническая торакоскопия. Киев: Здоров'я; 1995. 208 с. ISBN: 5-311-00997-7.
16. Глумчер ФС, Чепкий ЛП, Новицька-Усенко ЛВ, Кобеляцький ЮЮ, Дубров СО, Веневцева-Моринець ЮЮ, та ін. Анестезіологія та

- інтенсивна терапія: підручник. 4-е видання. Київ: Медицина; 2021. 360 с. SBN: 978-617-505-885-5.
17. Годлевський АІ, Саволук СІ. Діагностика та моніторинг ендотоксикозу у хірургічних хворих. Вінниця: Нова книга; 2015. 230 с. ISBN: 978-966-382-547-2.
  18. Жебровский ВВ, Тимошин АД, Готьє СВ, и др. Осложнение в хирургии живота: Руководство для врачей. Медицинское информационное агентство; 2006. 448с. ISBN: 966-648-021-2.
  19. Жебровский ВВ. Хирургия грыж живота. Москва: Медицинское информационное агентство; 2005. 384с. ISBN: 9-66648-021-2.
  20. Запорожан ВН, Грубник ВВ, Поддубный БК, Золотарева ТА, Шипулин ПП. Лазеры в эндоскопии. Киев: Здоров'; 1998. 207 с. ISBN: 5-311-00951-4.
  21. Запорожан ВН, Грубник ВВ, Саенко ВФ, Ничитайло МЕ. Видеоэндоскопические операции в хирургии и гинекологии. Киев: Здоров'я, 2000. 304 с. ISBN: 5311-01165-3.
  22. Захараш МП, Пойда ОІ, Кучер МД. Хірургія (факультетська): підручник. Київ: Медицина; 2006. 656 с. –ISBN 966-8144-33-3.
  23. Ирвин РС, Рипепе ДМ, Лисбон А, Херд СО. Процедуры и техники в неотложной медицине. 2-е изд. (эл.). Москва: Бином. Лаборатория знаний; 2015. 486 с. ISBN: 9785996328840.
  24. Итала Э, редактор. Атлас абдоминальной хирургии: Хирургия желудка и двенадцатиперстной кишки. Том 2. Москва: Медицинская литература; 2007. 448 с. ISBN: 978-5-89677-110-4.
  25. Итала Э, редактор. Атлас абдоминальной хирургии: Хирургия печени, желчных путей, поджелудочной железы и портальной системы. Том 1. Москва: Медицинская литература; 2006. 508 с. ISBN: 5-89677-095-2.
  26. Итала Э, редактор. Атлас абдоминальной хирургии: Хирургия тонкой и толстой кишки, прямой кишки и анальной области. Том 3. Москва: Медицинская литература; 2008. 448 с. ISBN: 978-5-89677-110-4.
  27. Клавъен ПА, Сarr М, Фонг Ю, редакторы. Атлас хирургии верхних отделов желудочно–кишечного тракта, печени, поджелудочной железы и желчных путей. Москва: Бином; 2009. 980 с. ISBN: 978-5-9963-0233-8
  28. Клайн ДМ, Стед ЛГ, редакторы. Острая абдоминальная патология. 4-е изд. (эл.). Пер с англ. Москва: БИНОМ. Лаборатория знаний; 2017. 293 с. ISBN: 978-5-00101-468-3.
  29. Ковальчук ЛЯ, Поліщук ВМ, Ничитайло МЮ, Ковальчук ОЛ. Лапароскопічна хірургія жовчних шляхів. Рівне: Вертекс; 1997. - 155 с. ISBN: 966-7147-01-0.
  30. Козлов ВК. Сепсис: этиология, иммунопатогенез, концепция иммунотерапии. Киев: АННА – Т; 2007. 296с.
  31. Кондратенко ПГ, Губергриц НБ, Элин ФЭ, Смирнов НЛ. Клиническая колопроктология: Руководство для врачей. Харьков: Факт; 2006. 385 с. ISBN: 966-637-460-9.

32. Кондратенко ПГ, ред. Экстренная хирургия желчных путей: руководство для врачей. Донецк: Лебедь; 2005. 434 с. ISBN: 966-508-242-6.
33. Кондратенко ПГ, редактор. Лікарські маніпуляції: навч. посіб. Донецьк: Новий світ; 2001. 229 с. ISBN: 5-7740-0761-8.
34. Кондратенко ПГ, редактор. Невідкладні стани: навч. посіб. Донецьк: Новий світ; 2001. 490 с. ISBN: 5-7740-0759-6.
35. Кондратенко ПГ, редактор. Руководство по клинической хирургии: Дифференциальная диагностика и лечение хирургических болезней. Донецк; Б.и.; 2005. 752 с. ISBN: 966-107-1414-9.
36. Кондратенко ПГ, редактор. Хірургія: підручник. Київ: Медицина; 2009. 968 с. ISBN: 978-966-10-036-9.
37. Кондратенко ПГ, Русин ВИ, редакторы. Неотложная хирургия органов брюшной полости: клиническое руководство. Донецк: Заславский; 2013. 720 с. ISBN: 978-617-632-022-7.
38. Кондратенко ПГ, Смирнов НЛ, Радченко ЕЕ. Острое кровотечение в просвет органов пищеварительного канала: практическое руководство. Донецк: Б.и.; 2006. 420 с. ISBN: 966-108-11-9.
39. Кондратенко ПГ, Стукало АА, Раденко ЕЕ. Гастроинтестинальная эндоскопия: практическое руководство. Донецк: Б.и.; 2007. - 374 с. ISBN: 966-108-13-7.
40. Конькова МВ. Диагностическая и интервенционная сонография в неотложной абдоминальной хирургии. Донецк: Новый мир; 2005. 300 с. ISBN: 966-107-14-3.
41. Копчак ВМ, Бойко ВВ, Криворучко ІА, Пісоцький ОМ, Гончарова НМ, Перерва ЛО, Кондратюк ВА. Хірургічне лікування ускладнених псевдокіст підшлункової залози. Харків: Мераш Publisher; 2019. 215 с. ISBN: 978-617-7618-28-6.
42. Копчак ВМ, Хомяк ІВ, Мишалов ВГ, и др. Желчеотводящие анастомозы в билиарной хирургии. Киев: Лига – Информ; 2004. 123 с. ISBN: 966-8186-00-1.
43. Криворучко ІА, Бойко ВВ, Березка НІ, Тесленко СН, Шевченко РС. Панкреатит. Травмы поджелудочной железы. Харьков: Издательство ХНАДУ; 2006. 442 с. ISBN: 966-303-094-1.
44. Криворучко ІА, редактор. Курс лекций по факультетской хирургии. Харьков: Прапор; 2006. 400 с. ISBN: 966-8690-45-1.
45. Лисенко БП, Шейко ВД, Хіміч СД, редакторы. Хірургія: Підручник. Київ; Медицина; 2010. 712 с. ISBN: 978-617-505-003-3.
46. Литтманн И. Оперативная хирургия. Будапешт: Академия наук Венгрии; 1985. 1136 с.
47. Лупальцов ВІ. Осложнения язвенной болезни желудка и двенадцатиперстной кишки: хирургическое лечение. Киев: Лига-Информ; 2009. 133 с. ISBN: 978-966-8186-04-2.
48. Мак–Интайр РБ, Стигманн ГВ, Айсман Б. Алгоритмы диагностики и лечения в хирургии. Пер. с англ. Москва: ГЭОТАР–Медиа; 2009. 744 с. ISBN: 9785970412367.

49. Мішалов ВГ, ред. Лекції з госпітальної хірургії: навч. посібник. Т.1. 2-ге вид., доп. і переробл. Київ: Асканія; 2008. 287 с. ISBN: 978-966-96842-1-9.
50. Мішалов ВГ, ред. Лекції з госпітальної хірургії: навч. посібник. Т.2. 2-ге вид., доп. і переробл. Київ: Асканія, 2008. 382 с. ISBN: 978-966-96842-2-6.
51. Мішалов ВГ, ред. Лекції з госпітальної хірургії: навч. посібник. Т.3. 2-ге вид., доп. і переробл. Київ: Асканія, 2008., 2008. 494 с. ISBN: 978-966-96842-3-3.
52. Ничитайло МЕ, Вансович ВЕ, Ульянов ВА, Котик ЮН. Спаечная болезнь: патогенетические аспекты развития, профилактика и лечение. Одесса: Астропринт; 2014. 219 с. ISBN: 978-966-190-919-8.
53. Ничитайло МЕ, Галочка ИП. Диагностика и лечение кистозной трансформации желчных протоков. Киев: Макком; 2008. 192 с. ISBN: 978-966-8548-03-1.
54. Ничитайло МЕ, Грубник ВВ, Ковальчук АЛ, Галочка ИП, Дяченко ОВ. Минимально инвазивная хирургия патологии желчных протоков. Киев: Здоров'я, 2005. 424 с. ISBN: 5-311-01377-X.
55. Ничитайло МЕ, Пидмурняк АА. Острый послеоперационный панкреатит. Хмельницкий: Б. и.; 2011. 391 с. ISBN: 978-966-8261-65-7.
56. Ничитайло МЕ, Скумс АВ. Повреждения желчных протоков при холецистэктомии и их последствия. Киев: Маком; 2006. 343 с. ISBN: 966-8548-02-7.
57. Ничитайло МЕ, Снопок ЮВ, Булик ИК. Кисты и кистозные опухоли поджелудочной железы. Киев: Полиграфкнига, 2012. 544 с. ISBN: 978-966-97176-5-8.
58. Ничитайло МЮ, Андрущенко ДВ, Магльований ВА. Хірургічне лікування хворих на гострий панкреатит на підставі клінічної оцінки сучасних характеристик панкреатичної інфекції: метод. рек. Київ: [б. в.]; 2015. 19 с.
59. Ничитайло МЮ, Білоокій ВВ, Роговий ЮЄ. Жовчний перитоніт: патофізіологія і лікування. Чернівці: Букрек; 2011. 295 с. ISBN: 978-966-697-367-5.
60. Польовий ВП, Сидорчук РІ, Кулачек ФГ. Гострий гнійний перитоніт: патофізіологічні аспекти та їх корекція. Чернівці: Медуніверситет; 2014. 255 с. ISBN: 978-966-697-531-0.
61. Польовий ВП, Сидорчук РІ, Шапринський ВО, редактори. Гнійні процеси м'яких тканин: етіологія, патогенез, лікування. Чернівці: Б. и.; 2013. 218 с. ISBN: 978-966-697-515-0.
62. Поляченко ЮВ, Ніконенко ВН, Мішалов ВГ. Венозний тромбоемболізм. Діагностика, лікування, профілактика: клінічні рекомендації. Київ, Б.и.; 2011. 66 с.
63. Радзиховский АП, редактор. Непроходимость кишечника: Руководство для врачей. Киев: Феникс; 2012. 504 с. ISBN: 978-966-651-950-7.
64. Русин ВІ, Авдеев ВВ, Румянцев КЄ, Сірчак ЄС, Маляр НМ. Сучасні діагностичні та лікувальні підходи до печінкової недостатності. Ужгород: Карпати; 2011. 360 с. ISBN: 978-966-671-291-5.

65. Русин ВІ, Корсак ВВ, Буцко ЄС, Левицький АВ, Борсенко МІ. Синдроми обкрадання при патології судин дуги аорти. Ужгород: Карпати; 2011. 208 с. ISBN: 978-966-671-281-6.
66. Русин ВІ, Переста ЮЮ, Русин АВ. Хірургічне лікування портальної гіпертензії: атлас: навч. посіб. Ужгород: Б. в.; 2003. 88 с. ISBN: 966-7400-28-5.
67. Русин ВІ, Русин АВ, Румянцев КЄ, Ігнат ВІ. Постгастректомічні синдроми. Ужгород: Карпати; 2014. 130 с. ISBN: 978-966-671-377-6.
68. Русин ВІ, Русин АВ, Чобей СМ, Сочка АВ. Діагностика та лікування передпухлинних захворювань товстої кишки. Ужгород: Карпати; 2013. 206 с. ISBN: 78-966-671-356-1.
69. Русин ВІ, Філіп СС. Посттромбофлебітичний синдром глибоких вен миски та нижніх кінцівок. Ужгород: Закарпаття; 1997. 112 с. ISBN: 5-87116-036-0.
70. Сидорчук РІ. Абдомінальний сепсис. Чернівці: БДМУ; 2006. 482 с. ISBN: 966-697-197-6.
71. Скиба ВВ. Лекції з хірургічних хвороб та атлас операцій. Київ; 2008. 324с.
72. Сушко ВІ, Кривчени ДЮ, ред. Хирургия детского возраста: учебник. Київ: Медицина; 2015. 568 с. ISBN: 978-617-505-263-1.
73. Усенко ОЮ, Білоус ГВ, Путинцева ГЙ. Стандарти організації та професійноорієнтовані протоколи надання медичної допомоги хворим з невідкладною хірургічною патологією органів живота: Хірургія. 3-тє видання. Київ: Медицина; 2015. 416 с.
74. Усенко ОЮ, Білоус ГВ, Путинцева ГЙ. Хірургія: Підручник. 5-е видання. Київ: Медицина; 2021. 416 с. ISBN: 978-617-505-853-4
75. Фелештинський ЯП. Післяопераційні грижі живота. Київ: Бізнес-Логіка; 2012. 199 с. ISBN: 978-966-1653-07-7.
76. Фомін ПД, Березницький ЯС, ред. Хірургічні хвороби: підручник. Київ: Медицина; 2016. 408 с. ISBN: 978-617-505-463-5.
77. Цимбалюк ВІ, редактор. Бойова травма серця, грудної аорти та магістральних судин кінцівок: посібник. Київ ; Тернопіль: ТНМУ; 2019. 427 с. ISBN: 978-966-673-359-0.
78. Черний ВІ, Новикова РІ. ред. Анестезиология: Избранные вопросы анестезиологии. Т. 2. Киев: Здоров'я, 2004. 659 с. ISBN: 5-311-01290-6.
79. Черний ВІ, Новикова РІ. ред. Анестезиология: Интенсивная терапия при неотложных состояниях. Т. 3. Киев: Здоров'я, 2004. 610 с. ISBN: 5-313-01338-9.
80. Черний ВІ, ред. Ожоговый шок. Донецк: Юго-Восток; 2006. 176 с. ISBN: 966-374-106-6.
81. Шалимов А.А., Радзиховский А.П. Атлас операцій на органах пищеварения (в двух томах). Киев. Наукова думка. 2005. 626с.
82. Шалимов АА, Радзиховский АП. Атлас операций на органах пищеварения: в 2 т. Киев: Наукова думка; 2003. ISBN: 966-00-0152-5 (т. 1). ISBN: 966-00-0151-7 (т. 2).

83. Шальков ЮЛ. Кишечные швы и анастомозы в хирургической практике. Москва: Бином; 2013. 208 с. ISBN: 978-5-9518-0539-3.
84. Шальков ЮЛ. Спаечный синдром. Москва: Бином; 2012. 238 с. ISBN: 978-5-9518-0475-4.
85. Шаповал СД. Гнійно-септична хірургія: навчальний посібник. Київ: Медицина; 2019. 192 с. ISBN: 978-617-505-728-5.
86. Щепотін ІБ, редактор. Онкологія: Навч. посіб. Київ: Моріон; 2014. 383 с. ISBN: 978-966-2066-54-8.
87. Щепотін ІБ, редактор. Онкологія: Підруч. Київ: Книга плюс; 2006. 496 с. ISBN: 966-7619-72-9.
88. Agresta F, Campanile FC, Vettoreto N, editors. Laparoscopic Cholecystectomy: An Evidence-Based Guide. Springer; 2014. 185 p. ISBN: 978-3319054063.
89. Bonavina L. Innovation in Esophageal Surgery. Milano: Springer-Verlag; 2012. 136 p. ISBN: 978-88-470-2469-4.
90. Brunicki F, editor. Schwartz's Principles of Surgery: ABSITE and Board Review. 9th Edition. McGraw-Hill Education; 2010. 544 p. ISBN: 978-0071606363.
91. Cameron JL, Cameron AM. Current Surgical Therapy. Elsevier - Health Sciences Division: Philadelphia; 1552 p. ISBN: 9780323640596.
92. Clavien PA, Sarr MG, Fong Y, et al. Atlas of Upper Gastrointestinal and Hepato-Pancreato-Biliary Surgery. Springer; 2016. 1067 p. SBN: 978-3-66-246545-5.
93. de Virgilio C, Grigorian A, editors. Surgery: A Case Based Clinical Review. 2nd Edition. Springer; 2019. 689 p. ISBN: 978-3030053864.
94. Di Giuseppe A, Shiffman MA, editors. Aesthetic Plastic Surgery of the Abdomen. Springer; 2016. 556 p. ISBN: 9783319200033.
95. Dimick JB, Upchurch GR, Sonnenday CJ, Kao LS. Clinical Scenarios in Surgery. Philadelphia: Lippincott Williams and Wilkins; 2018. 784 p. ISBN: 9781496349071.
96. Fischer JE, editor. Fischer's Mastery of Surgery. 7th Edition. LWW; 2018. 2856 p. ISBN: 978-1469897189.
97. Fiser SM. The ABSITE Review. 6th Edition. LWW; 2019. 336 p. ISBN: 978-1975121150.
98. Goldberg [Ajavascript:void\(0\)](#), Stansby G. Surgical Talk: Revision In Surgery. 2nd edition. Icp; 2005. 420 p. ISBN: 978-1860944949.
99. Hlumcher FS, Kuchyn YuL, Dubrov SO, Usenko LV, Kobeliatskyi YuYu, Oliynyk OV, et al. Anesthesiology and intensive care: textbook. 3rd edition. Kyiv: Medicina; 2021. 312 p. ISBN: 978-617-505-879-4.
100. Jackson C. Bronchoscopy and Esophagoscopy A Manual of Peroral Endoscopy and Laryngeal Surgery. 2022. 204 p.
101. Jacob BP, Chen DC, Ramshaw B, Towfigh S. The SAGES Manual of Groin Pain. Springer International Publishing; 2016. 546 p.: doi: 10.1007/978-3-319-21587-7 ISBN: 978-3-319-21587-7.

102. Jones DB, Andrews R, Critchlow JF, Schneider BE. Minimally Invasive Surgery: Laparoscopy, Therapeutic Endoscopy and Notes. Jp Medical Pub; 2015. 231 p. ISBN: 978-1907816192.
103. JonesMD DB, Andrews, Critchlow JF, Schneider BE. Minimally Invasive Surgery: Laparoscopy, Therapeutic Endoscopy and Notes. Jp Medical Pub; 2015. 231 p. ISBN: 978-1907816192.
104. Katz MHG, Ahmad SA, editors. Multimodality Management of Borderline Resectable Pancreatic Cancer. Springer; 2016. 344 p. ISBN: 978-3319227795.
105. Loscalzo J, Fauci A, Kasper D, Hauser S, Longo D, Jameson JL. Harrison's Principles of Internal Medicine. 21st edition. New York: McGraw-Hill Medical;2011. 4012 p. ISBN: 978-1264268504.
106. Mulholland MW, editor. Operative Techniques in Surgery. Philadelphia: Lippincott Williams and Wilkins;2014. 2304 p. ISBN: 9781451186314
107. Myers J, Minh L, Keith MW, Orkin BA, Bines SD, Edie CY. Rush University Medical Center Review of Surgery: Expert Consult - Online and Print. 6th Edition. Rush University Medical Cente;2017: 592 p. ISBN: 978-0323485326.
108. Novitsky YW, editor. Atlas of Robotic General Surgery. Elsevier; 2021. 354 p. ISBN: 978-0323697804.
109. Palazzo F, Pucci MJ. Fundamentals of General Surgery. Springer; 2018. 366 p. ISBN: 978-3030092894.
110. Rothrock JC. Alexander's Care of the Patient in Surgery. 16th edition. Elsevier; 2019. 1248 p. ISBN: 9780323479141.
111. Saclarides TJ, Myers JA, Milikan KW. Common surgical diseases. Third edition. Springer, New-York; 2015 372 p. ISBN: 978-1-4939-1564-4.
112. Schein M, Rogers P, Assalia A, editors. Schein's Common Sense Emergency Abdominal Surgery: an unconventional book for trainees and thinking. Springer; 2009. 650 p. ISBN: 978-3540748205.
113. Settembrini P, Settembrini A, editors. Vascular Surgery: A Clinical Guide to Decision-making. Academic Press; 2021. 360 p. ISBN: 9780128221136.
114. Townsend CM, editor. Sabiston Textbook of Surgery: The Biological Basis of Modern Surgical Practice. 21st edition. Elsevier; 2021. 2176 p. ISBN: 9780323640626.
115. Williams N, O'Connell R, McCaskie AW, editors. Bailey & Love's Short Practice of Surgery. 27th edition. CRC Press; 2018. 1632 p. doi: 10.1201/9781315111087. ISBN: 9781315111087.
116. Yuh DD, Vricella LA., Yang SC, Doty JR. Johns Hopkins Textbook of Cardiothoracic Surgery. Second Edition 2nd Edition. McGraw Hill Professional;2014. 1312 p. ISBN: 978-0071663502.
117. Zollinger R, Ellison E, Pawlik T, Vaccaro P. Zollinger's Atlas of Surgical Operations. Eleventh Edition. Publisher McGraw-Hill Education;2022. 640 p. ISBN: 9781260440850.

Електронні ресурси

<http://mon.gov.ua/> – офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України;
<http://president.gov.ua/> – офіційний веб-сайт Президента України;
<http://rada.gov.ua/> – офіційний портал Верховної Ради України;
<http://www.kmu.gov.ua/> – Урядовий портал, єдиний веб-портал органів виконавчої влади України;
<http://www.moz.gov.ua/ua/portal/> – офіційний веб-сайт Міністерства охорони здоров'я України;
<http://www.nbuv.gov.ua/> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського;
<http://www.nplu.org/> – Національна Парламентська бібліотека України;
<http://www.who.int/> – офіційний веб-сайт Всесвітньої організації охорони здоров'я.
<http://erassociety.org/>
<http://www.espen.org/>
<http://onlinelibrary.wiley.com/>
www.elsevier.com/books-and-journals
<http://link.springer.com/search?facet-discipline=%22Medicine%22>
<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed>
<http://www.clinicalnutritionjournal.com/>
<http://www.cancer.gov/>
<http://www.cancer.net/>
<http://jco.ascopubs.org/>
<http://jop.ascopubs.org/>
<http://www.pubpdf.com/>
<http://www.websurg.com/>
<http://www.cochrane.org/>
<http://www.wjgnet.com/>
<http://www.nejm.org/>
<https://www.omicsonline.org/>
<http://radiopaedia.org/>
<http://cancerres.aacrjournals.org/>
<http://www.ijcem.com/>
<http://www.surgukraine.com.ua/>
<http://hirurgiya.com.ua/>
<http://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/surgery/index>
<http://www.clinicaloncology.com.ua/>
<http://heartandvessels.com.ua/>